

N:o 9.

Ank. till Riksd. kansli den 27 april 1888, kl. 7 e. m.

*Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckta motioner
om ändring af §§ 6, 13 och 16 riksdagsordningen.*

Förslag till ändring af nu gällande föreskrifter om valkorporationer och representantantal föreligga dels i tvenne inom Första Kammaren väckta motioner, n:o 5, af herr *O. Forssell* och, n:o 72, af herr *P. M. Söderberg*, dels ock i tvenne inom Andra Kammaren väckta motioner, n:o 174, af herr *A. P. Lind* och, n:o 175, af herr *A. V. Ljungman*.

Herr *Forssells* motion, som innefattar förslag till ändrad lydelse af §§ 1—26 riksdagsordningen, går ut på en inskränkning af antalet ledamöter i så väl Första Kammaren som Andra Kammaren samt en helt annan valkretsindelning för val af representanter i Andra Kammaren än den nu gällande. Riksdagsordningens §§ 6 och 13, som innehålla stadganden i hithörande frågor, motsvaras af §§ 7, 13, 14 och 15 i herr *Forssells* motion, hvilken i dessa delar är af följande lydelse:

“§ 7. Ledamot af Första Kammaren skall för en tid af nio år utses af landsting eller stadsfullmäktige i de städer, som hafva fyratio-tusen invånare eller deröfver. Landsting och sådan stad, som nu nämnd är, välja hvar efter folkmängden inom sitt område en riksdagsman för hvarje fullt tal af 40,000. Går ej folkmängden upp till 40,000, men öfverstiger 30,000, väljes dock en riksdagsman.

§ 13. Landet, hvartill i fråga om riksdagsmannaval äfven räknas köpingar och städer med mindre än 3,000 invånare, indelas i valkret-

sar om minst 25,000 högst 30,000 invånare. Sådana valkretsar välja hvar för sig en riksdagsman.

§ 14. Stad med 15,000 och derutöfver intill 30,000 invånare väljer en riksdagsman. Öfriga städer med 3,000 invånare eller deröfver bilda valkretsar sålunda, att stad med 30,000 invånare eller deröfver fördelas i, och städer med 3,000 invånare eller deröfver intill 15,000 förenas till valkretsar om minst 15,000 högst 20,000 invånare. Dylika valkretsar välja hvar för sig en riksdagsman.

§ 15. Valkretsarne så väl för land som ock för stad, der sådant erfordras, ordnas första gången af Konungen.“

Öfriga här ofvan omförmälda motioner, så vidt de beröra frågan om valkorporationer och representantantal, åsyfta endast en förändring af stadgandena om Andra Kammarens sammansättning. Hvad herr Lind härutinnan föreslår, har betydelse för både landsbygdens och städernas representationsrätt, i det att å ena sidan landsbygdens representanter skulle komma att något ökas, men å andra sidan representanterna så väl för de städer, hvilka ega att sjelfständigt utse riksdagsman, som för dem, hvilka äro förenade i valkretsar, att ej oväsentligt minskas. Herrar Söderberg och Ljungman åter, hvilkas motioner äro ordagrant lika hvarandra, lemna föreskrifterna om landets representationsrätt orubbade, utom hvad angår ett förtydligande med afseende på tiden för domsagas indelning i valkretsar. Hvad städernas representationsrätt angår, afse dessa motionärer dels att minska antalet af de mindre i valkretsar förenade städernas representanter, dels ock att begränsa tillväxten i antalet af de öfriga städernas riksdagsmän. I nu uppgifna afseenden föreslås:

af herr *Lind*:

“det Riksdagen måtte antaga följande förslag till ändring af 13 § riksdagsordningen att hvila till ytterligare behandling i grundlagsenlig ordning:

§ 13.

1. Andra Kammarens — — — — — skett.
2. Å landet, hvartill i fråga om riksdagsmannaval äfven räknas köpingar, utses för hvarje domsaga en riksdagsman. Domsaga, som, oberäknadt dertill hörande städer, har större folkmängd än fyratio tusen, väljer en riksdagsman för hvarje fullt tal af tjuugu tusen, och varde för den skull af Konungen, så vidt ske kan häradsvis, hvart tredje år indelad i valkretsar, som utse hvardera en riksdagsman.

3. I hvarje stad, som eger en folkmängd af tio tusen *intill tretiotusen*, utses en riksdagsman *och derutöfver, efter folkmängden, en för hvarje fullt tal af tjugutusen, hvarmed folkmängden öfverstiger tio tusen.* Öfriga städer skola hvar *nionde* år af Kammaren ordnas, så vidt ske kan länsvis, i särskilda valkretsar, som hvardera utse en riksdagsman, och skall hvarje sådan valkrets innehålla en folkmängd af minst *tio tusen och högst tjugufyra tusen*“;

samt af herrar *Söderberg och Ljungman*:

“det Riksdagen måtte antaga nedanstående förslag till ändring af § 13 riksdagsordningen att hvila till vidare grundlagsenlig behandling:

§ 13.

1. Andra Kammarens ledamöter — — — — — valet skett.

2. Å landet, hvartill i fråga om riksdagsmannaval äfven räknas köpingar, utses för hvarje domsaga en riksdagsman. Domsaga, som, oberäknadt dertill hörande städer, har större folkmängd än fyratio-tusen, varde dock af Konungen, så vidt ske kan häradsvis, *hvar tredje år* indelad i två valkretsar, som välja hvardera en riksdagsman.

3. I hvarje stad, som eger en folkmängd af tiotusen eller mer, utses en riksdagsman *och derutöfver* en för hvarje fullt tal af *tjugutusen, hvarmed folkmängden öfverstiger tiotusen.* Öfriga städer skola hvar *nionde* år af kammaren ordnas, så vidt ske kan länsvis, i särskilda valkretsar, som hvardera utse en riksdagsman, och skall hvarje sådan valkrets innehålla en folkmängd af minst *åttatusen* och högst *tjugutusen.*

4. *Stad, som vid 1889 års slut hade och fortfarande har en folkmängd af minst tjugutusen, eger dock, på sätt förut varit stadgadt, intill slutet af år 1920 utse en riksdagsman för hvarje fullt tal af tiotusen, men ej för större folkmängd, än den hade vid först nämnda års slut, och må ej utse ökad antal annorlunda än här ofvan för städerna i allmänhet är stadgadt.*“

De här återgifna förslagen till ändring af gällande stadganden angående förhållandet emellan folkmängden och antalet representanter i Riksdagens ena eller båda kamrar sakna icke föregångare. Vid 1880 års riksdag väcktes det förslag, dels att å landet domsaga skulle ega att välja riksdagsman för hvarje fullt tal af 20,000, dels ock att i städer med en folkmängd af 10,000 till och med 20,000 skulle utses en riksdagsman och derutöfver en för hvarje fullt tal af 20,000, samt att öfriga städer skulle ordnas i valkretsar med minst 10,000 och högst 20,000 invånare, för utseende af en riksdagsman för hvarje valkrets.

År 1884 föreslogs, att antalet riksdagsmän i rikets samtliga städer med egen jurisdiktion skulle vid tredje riksdagen af hvarje valperiod för Andra Kammaren bestämmas så, att städernas riksdagsmän skulle förhålla sig till landsbygdens såsom 5 till 13; med den sålunda erhållna siffran skulle städernas hela folkmängd, enligt näst sista års folkmängdsuppgifter, delas, hvarefter qvoten skulle läggas till grund för riksdagsmännens antal i hvarje stad, dervid de städer, som icke hade nog stor folkmängd att efter denna beräkningsgrund välja en riksdagsman, skulle ordnas i särskilda valkretsar för att hvardera utse en riksdagsman. Vid samma års riksdag väcktes äfven motion derom, att antalet ledamöter i en hvar af Riksdagens båda kamrar borde en gång för alla bestämmas till en viss siffra: 120 för Första Kammaren och 180 för Andra Kammaren, deraf omkring $\frac{2}{3}$ för landet och $\frac{1}{3}$ för städerna. Två år senare framkom ett nytt förslag, enligt hvilket dels ledamöter i Första Kammaren skulle utses af landsting och de städer, som ej i landsting deltaga, efter förhållandet af en riksdagsman för hvarje fullt tal af 40,000 och ytterligare en för hvarje öfverskjutande tal af minst 20,000, dels ock för val af ledamöter i Andra Kammaren skulle följas den grundsats, att stad och domsaga med minst 20,000 invånare skulle hvar för sig utgöra en valkrets, som hade att utse en representant för hvarje 20,000-tal invånare, hvaremot domsaga och stad, hvilkas folkmängd understege 20,000, skulle välja, domsaga tillsammans med den bland närgränsade domsagor, som Konungen bestämde, samt stad tillsammans med den domsaga, der den vore belägen.

Samtliga dessa förslag, hvilka af utskottet afstyrkts, hafva blifvit af Riksdagen förkastade.

Vid sistlidne riksdag väcktes fyra motioner med ej mindre än fem olika förslag till ändring af föreskrifterna angående Andra Kammarens sammansättning. Af dessa förslag innehöllo, med afseende å landsbygdens representationsrätt, två den bestämmelsen, att domsaga skulle ega välja en riksdagsman för hvarje fullt tal af 20,000 invånare, samt ett tredje, att länen, hvar för sig, skulle af kammaren, så vidt ske kunde efter härad och domsagor, fördelas i valkretsar med en folkmängd af minst 20,000 och högst 40,000, hvilka valkretsar hvardera hade att utse en riksdagsman. För städernas representationsrätt föreslogos ock olika stadganden. Enligt ett förslag skulle nemligen stad, som egde en folkmängd af 10,000 eller mer, utse en riksdagsman och derutöfver en för hvarje öfverstigande tal af 20,000, och enligt två förslag skulle en folkmängd af 15,000 berättiga till sjelfständigt val af en riksdagsman samt hvarje öfverstigande tal af 20,000 till val af ytterligare en. Efter dessa tre förslag skulle representationsrätten bestämmas för de

mindre städerna på det sättet, att de, till en folkmängd af minst 10,000 och högst 20,000, borde ordnas i valkretsar, hvilka hvardera egde utse en riksdagsman. De två återstående förslagen öfverensstämde deruti, att de föreskrefvo en folkmängd af minst 20,000 såsom grund för rättigheten till sjelfständigt val af en riksdagsman, hvarefter hvarje sådant tal skulle öka antalet af stadens representanter med ytterligare en. Deremot skilde sig förslagen i fråga om de mindre städernas representationsrätt, i det att de valkretsar, i hvilka dessa städer borde förenas till utseende af en riksdagsman, skulle innehålla en folkmängd af, enligt det ena förslaget, minst 10,000 och högst 20,000 och, enligt det andra, minst 12,000 och högst 24,000.

Icke heller något af dessa förslag vann utskottets understöd, men i anledning af desamma framlade utskottet i sitt betänkande n:o 7 ett förslag till ändring af mom. 3 § 13 riksdagsordningen, hvilket gick ut derpå, att i stad, som egde en folkmängd af 10,000 eller mer, skulle utses en riksdagsman, och derutöfver en för hvarje fullt tal af 15,000, hvarmed folkmängden öfverstege 10,000. Ingen af kamrarne fattade emellertid beslut helt och hållet i öfverensstämmelse med utskottets förslag. Första Kammaren biföll detsamma, men med den modifikation, som innebars i en vid utskottets betänkande fogad reservation, af innehåll, att de städer, hvilka vid 1885 års slut haft och fortfarande hade en folkmängd af minst 20,000, skulle fortfarande ega att utse en riksdagsman för hvarje fullt tal af 10,000, dock ej för större folkmängd än de hade vid nämnda års slut, hvaremot ett ökadt antal riksdagsmän ej finge utses annorlunda än som enligt förslaget vore medgifvet för städerna i allmänhet. Andra Kammaren godkände utskottets förslag, med den ytterligare ändring af nyssberörda mom. i § 13 riksdagsordningen, hvilken af reservanter från samma kammar föreslagits, nemligen att de städer, hvilkas invånareantal ej uppgick till 10,000, skulle förenas i valkretsar med en folkmängd af minst 8,000 och högst 16,000, hvilka valkretsar hvardera hade att utse en riksdagsman.

En ändring af riksdagsordningen i det syfte, utskottet vid förra riksdagen föreslagit, skulle leda derhän, att de städer, hvilka ega att sjelfständigt välja riksdagsman, skulle efter 1886 års folkmängdsförhållanden få antalet af sina representanter minskadt från 50 till 37, hvarigenom sammanlagda antalet af städernas representanter i Andra Kammaren skulle komma att nedgå från 76 till 63. Sistnämnda siffra skulle än vidare nedbringas, i händelse representanternas antal för de städer, som indelas i valkretsar, komme att bestämmas i enlighet med de grunder, som af Andra Kammaren godkändes, enär medeltalet af folkmängden inom de valkretsar, hvori dessa städer borde förenas, då skulle

blifva 12,000, mot 9,000 för närvarande. Valkretsarnes antal skulle nemligen, i förhållande till invånareantalet uti de städer, som icke ega en folkmängd af 10,000 — hvilket invånareantal enligt folkmängdsförhållandena under nyssuämnda år utgjorde 263,537 — med antagande af 12,000 till medeltal blifva 21, i stället för, med antagande af 9,000 såsom medeltal, 29. Som bekant utgöra dock de mindre städernas valkretsar för närvarande icke 29, utan endast 26, beroende derpå, att en högre siffra än medelsiffran blifvit följd vid valkretsindelningen; och iakttoges en liknande förhöjning i den proportion till invånareantalet, som innebäres i Andra Kammarens beslut, komme de mindre städernas representanter att understiga 21. Då enligt det beslut, som i Första Kammaren fattades, de städer, som redan nu välja minst två riksdagsmän, skulle bibehållas vid sin representationsrätt, till dess deras folkmängd så vuxit, att de, på grund af hvad i allmänhet för städerna föreslogs, vore berättigade att utse flere riksdagsmän, så komme visserligen för det närvarande ingen annan förändring i städernas representationsrätt i förhållande till landsbygdens att inträda, än att de icke efter nu gällande grunder finge utse ökad antal riksdagsmän i mån af deras stigande invånareantal, under det att deremot landsbygdens riksdagsmän, såsom förut, skulle kunna ökas dels derigenom, att domsaga, hvars befolkning öfverstege 40,000, indelades i två valkretsar, dels derigenom, att domsaga delades i två eller flera domsagor. Sistberörda förslag att ordna representationsrätten för städerna leder äfven till den oegentligheten, att städer, hvilkas folkmängd nu närmar sig ett invånareantal, enligt hvilket de efter nuvarande förhållanden skulle få välja mer än en riksdagsman, likväl förvägrades detta, äfven när deras folkmängd skulle ökats så, att den öfverstege folkmängden i de städer, som nu välja två riksdagsmän, och detta beroende endast på den tillfälligheten, att förstnämnde städer vid 1885 års slut icke hade minst 20,000 invånare. Dessutom bör icke förbises det missförhållande, som finnes emellan talet 15,000 såsom grund för ökningen af antalet riksdagsmän i de större städerna, jemfördt med talet 6,000—12,000 såsom medförande representationsrätt för de mindre städerna.

Af hvad utskottet nu angifvit med afseende på de förslag, som behandlades vid förra riksdagen, framgår, att nu föreliggande, till utskottet öfverlemnade motioner icke innehålla något väsentligt nytt, utau — dock med undantag af herr Forssells motion — endast utgöra modifikationer af de grundlagsändringsförslag, som i endera kammaren beslutades. Herr Linds motion ansluter sig närmast till Andra Kammarens beslut, men skiljer sig från detta dels derigenom, att åt landsbygden

skulle beredas fördelen af att få utse en ny representant för hvarje fullt 20,000-tal af en domsagas folkmängd, dels ock genom föreskriften, att städer, som ej ega 10,000 invånare, skulle förenas i valkretsar med minst 10,000 och högst 24,000 personer, hvarigenom medeltalet af valkretsens folkmängd höjdes till 17,000. Herrar Söderbergs och Ljungmans motioner hvilat på Första Kammarens beslut, men hafva i detsamma vidtagit en sådan förändring, att för folkmängd, öfverstigande 10,000, skulle utses en riksdagsman för hvarje fullt tal af 20,000; hvarjemte de mindre städernas valkretsar skulle innehålla en folkmängd af minst 8,000 och högst 20,000, derigenom valkretsens medeltal skulle blifva 14,000 invånare.

Hvad nu Herr Forssells motion beträffar, så skulle bifall till densamma i hela den bestående representationsrätten medföra allt för stora rubbningar, för att de af nämnda motionär föreslagna förändringar i riksdagsordningen må kunna af utskottet tillrådas. I sådant hänseende vill utskottet i synnerhet framhålla, att motionens antagande skulle leda till upphäfvande af sambandet emellan riksdagsmannaval å landet och domsagan, hvilken utskottet, i strid mot motionären, emellertid anser böra bibehållas såsom en af historiska förhållanden gifven, tillfredställande grundval för valkrets å landet, helst den förändrade organisationen af våra underdomstolar, hvars genomförande motionären förväntar, måhända icke så snart torde kunna emotses. Af de öfriga förslagen skulle herr Linds motion, med afseende å landsbygdens och städernas representationsrätt, införa städerna i en mycket ogynsam ställning i jämförelse med den, de för närvarande intaga; och herrar Söderbergs och Ljungmans motioner synas utskottet endast för tillfället undanrödja de olägenheter, de skola afhjelpa, utan att på ett varaktigt sätt för framtiden lösa den uppgift, desse motionärer satt sig före, nemligen att begränsa representantantalet i Andra Kammaren. Utskottet kan därför icke tillstyrka antagandet af någon utaf ifrågasvarande motioner.

Med motionärerna delar utskottet emellertid den uppfattningen, att ökningen af antalet riksdagsmän bör på ett eller annat sätt begränsas, ty det kan icke vara lämpligt, att detta antal får obehindradt växa ut till en så hög siffra, som en antagligen stigande folkökning med nu gällande bestämmelser om förhållandet emellan representanternas antal och folkmängden skulle framkalla. En allt för mångtalig riksförsamling, lika väl som en allt för fåtalig, har nemligen sina olägenheter, och antalet riksdagsmän i förhållande till folkmängden är redan i Sverige större än i de flesta andra länder. Dessutom kunna de periodvis återkommande ökningarna af representantantalet leda ej mindre dertill,

att en önskvärd fasthet i Riksdagens beslut uteblifver, än äfven att den proportion, grundlagstiftaren velat uppställa emellan dels Andra Kammarens och Första Kammarens ledamöter samt dels landsbygdens och städernas representanter i Andra Kammaren, alltmer förändrar sig.

För att vinna kännedom om, huru förhållandena i sist berörda hänseende utvecklats sig under de tjugutvå år, som förflutit, sedan riksdagsordningen först blef tillämpad, hafva statistiska undersökningar företagits angående tillväxten af så väl folkmängden som antalet representanter under sagda tidrymd. Dervid visar sig, att folkmängden vid slutet af de år, hvilkas folkmängd tagits i beräkning vid allmänna val till Andra Kammaren, uppgått till:

	1865.	1868.	1871.	1874.	1877.	1880.	1883.	1885.	1886.
I städerna	498,982	523,839	551,106	600,190	654,354	690,431	749,887	805,053	825,390
A landsbygden	3,615,159	3,649,241	3,653,071	3,741,369	3,830,188	3,875,237	3,853,708	3,877,716	3,891,799
I hela riket	4,114,141	4,173,080	4,204,177	4,341,559	4,484,542	4,565,668	4,603,595	4,682,769	4,717,189

Folkmängdsförhållandena å ena sidan i de städer, hvilkas invånare-antal uppgår till minst 10,000, och å andra sidan i de mindre, till valkretsar sammanslagna städerna belysas af följande tabell:

	1865.	1868.	1871.	1874.	1877.	1880.	1883.	1885.	1886.
Stockholm	133,361	131,400	138,512	150,446	165,677	168,775	194,469	215,688	223,063
Göteborg	45,541	53,448	57,360	63,748	71,707	76,401	81,507	91,033	92,805
Malmö	21,889	23,461	26,426	30,676	34,439	38,054	41,678	44,532	45,346
Norrköping	22,694	23,634	24,916	26,365	27,226	26,735	27,961	28,503	28,993
Gefle	12,511	13,315	14,712	16,787	18,137	18,758	19,358	20,753	21,097
Upsala	10,247	11,156	11,705	12,367	13,466	15,675	17,682	20,202	20,955
Karlskrona	16,425	17,564	16,234	16,643	17,787	18,300	18,842	19,127	19,497
Jönköping	—	10,494	11,254	12,548	14,460	16,147	18,321	19,344	19,487
Lund	—	10,526	10,870	11,680	13,415	14,304	14,349	14,835	14,918
Örebro	—	—	—	—	10,831	11,785	12,454	13,018	13,618
Helsingborg	—	—	—	—	10,639	11,550	13,462	15,230	16,160
Kalmar	—	—	—	—	10,223	10,963	11,605	11,819	11,874
Linköping	—	—	—	—	—	—	10,077	11,284	11,675
Landskrona	—	—	—	—	—	—	10,475	11,263	11,639
Sundsvall	—	—	—	—	—	—	—	10,275	10,726
Summa	262,668	294,998	311,989	341,260	408,007	427,447	492,240	546,906	561,907
Småstäderna	236,314	228,841	239,117	258,930	246,347	262,984	257,647	253,147	263,483
Summa summarum	498,982	523,839	551,106	600,190	654,354	690,431	749,887	805,053	825,390

Ledamöternas antal i en hvar af Riksdagens båda kamrar de år, för hvilka allmänna val till Andra Kammaren företogos, har utgjort:

		1867.	1870.	1873.	1876.	1879.	1882.	1885.	1887.	1888.
Andra Kammaren	Summa från städerna . . .	55	55	57	61	64	64	69	75	76
	„ „ landsbygden	135	136	137	138	140	142	145	146	146
Första Kammaren	Summa från hela riket . . .	190	192	194	199	204	206	214	221	222
	Hela antalet riksdagsmän för båda kamrarne	125	126	128	131	136	137	138	143	144
		315	318	322	330	340	343	352	364	366

Af dessa tabeller framgår, att antalet af svenska folkets representanter i riksdagen under ifrågavarande tidsperiod ökats från 315 till 366, eller med 51, deraf 32 komma på Andra Kammaren och 19 på Första Kammaren, samt att af den tillväxt, förstnämnda kammare vunnit, landsbygden bidragit med endast 11 och städerna med 21 representanter; och hafva, hvad särskildt stadsrepresentanterna i Andra Kammaren beträffar, de väsentligaste tillskotten erhållits från de städer, hvilkas invånareantal öfverstigit 10,000. Huru vida folkmängdens tillväxt kommer att framdeles fortgå på samma sätt som hittills, är naturligtvis omöjligt att med visshet afgöra, men ingen anledning finnes att antaga, det någon betydande förändring i nämnda hänseende kommer att inträffa.

En begränsning af representantantalets alltjemt fortgående ökning är således, efter hvad redan blifvit yttradt, enligt utskottets mening af förhållandena påkallad. Härvid vill utskottet erinra derom, att man i andra länder antingen begränsat representanterna till ett visst antal och sedermera uppgjort den valkretsindelning, som betingats af det sålunda bestämda antalet, eller ock, med de befintliga folkmängdsförhållandena till grund, bestämt antalet representanter och låtit detta bibehållas en längre tid. Varaktigheten af en sådan anordning har antingen blifvit befastad genom en lag, eller också, såsom i Amerika, gjorts beroende af periodvis återkommande revisioner, vid hvilka förhållandet emellan folkmängden och representantantalet hållits vid en lämplig siffra. Hos oss synes det vara i sin ordning att fastslå en viss siffra för riksdagsmännens antal och dervid bestämma proportionen dels emellan båda kamrarne, dels ock emellan landsbygdens och städernas representanter i Andra Kammaren. De förändringar, som häraf

blifva en följd, böra, likasom alla öfriga stadganden, hvilka afse riksdagens sammansättning, hafva sin plats i riksdagsordningen, hvarigenom åt den anordning, man vill införa, beredes erforderlig varaktighet.

Vid undersökningen för utfinnande af de tal, som i nu uppgifna afseenden skulle blifva bestämmande, har utskottet kommit till den åsigt, att de siffror, som för närvarande utmärka förhållandet emellan Andra Kammaren och Första Kammaren — eller 222 och 144 — samt, i fråga om Andra Kammarens sammansättning, emellan land och stad — eller 146 och 76 — böra blifva grundläggande, med vissa jemkningar, som ansetts önskvärda för att erhålla mera afrundade tal. Utskottet föreslår alltså, att ledamöterna i Andra Kammaren bestämmas till 225 och i Första Kammaren till 150, samt att af Andra Kammarens 225 ledamöter 150 utses för landsbygden och 75 för städerna.

Till stöd för bestämmandet af siffrorna 225 och 150, såsom angifvande förhållandet emellan Andra Kammaren och Första Kammaren, kan anföras, att dessa siffror innehålla i det allra närmaste samma proportion som den, hvilken låg till grund för de siffror, som justitiestatsministern vid föredragning af förslaget till nu gällande riksdagsordning i statsrådet den 5 januari 1863, i enlighet med 1861 års folkmängdsförhållanden, angaf för att visa, huru proportionen emellan kamrarne skulle komma att ställa sig, och hvilka sistnämnda siffror voro 180 för Andra Kammarens och 119 för Första Kammarens ledamöter. Andra Kammaren komme i följd häraf att, såsom från början var afsedt, utgöra $\frac{2}{3}$ och Första Kammaren $\frac{1}{3}$ af representationen.

Hvad beträffar proportionen inom Andra Kammaren emellan landt- och stadsrepresentanterna, har utskottet utgått från de förhållanden, som för närvarande äro rådande, och enligt hvilka de förstnämnde utgöra omkring $\frac{2}{3}$ och de senare omkring $\frac{1}{3}$ af ledamöterna i denna kammare. Denna proportion afviker något från det förhållande emellan dessa representanter, som vid riksdagsordningens antagande egde rum, men hvilket dock ej kan anses hafva varit af lagstiftaren afsedt att för alltid bibehållas. Ty bestämmelsen om rätt för städerna att, i jemförelse med folkmängden, utse ett större antal riksdagsmän än landet måste leda till en större ökning af städernas representanter än landets. Också visade sig, att, under det, med afseende å 1861 års folkmängdsförhållanden, landet beräknades komma att välja 130 och städerna 50 representanter i Andra Kammaren, valdes redan vid den första riksdagen efter antagandet af den nya riksdagsordningen 135 för landet och 55 för städerna, hvilka siffror småningom förändrades så, att vid de val, som närmast föregingo år 1887, landet utsåg 146 och städerna 75, dessa senare således något mer än $\frac{1}{3}$ af kammarens

hela dåvarande antal 221. Till den nämnda proportionen af två representanter för landet mot en för städerna, såsom förhållandet är jemväl i Norge, anser utskottet landets och städernas representationsrätt böra bestämmas. Städernas folkmängd och relativa betydelse för hela landet hafva nemligen efter representationsförändringens genomförande i väsentlig mån tilltagit, hvarför det icke torde vara obilligt, att de få bibehållas vid det inflytande på riksdagens sammansättning, de för närvarande ega, om ock skäl förefinnes att icke vidare låta detta inflytande ökas; och sådant skulle lättast förebyggas genom att, med bibehållande af den nuvarande proportionen, införa ett konstant förhållande emellan landets och städernas representanter.

Den förändring, som sålunda föreslås i afseende å förhållandet emellan Andra Kammaren och Första Kammaren samt emellan representantantalet för landet och städerna i Andra Kammaren, anser utskottet dock icke böra medföra någon förändring i valkretsarne. Vid valen så väl till Andra Kammaren som Första Kammaren skall samma slags valkretsordning fortfarande tagas i anspråk, men det kan icke vara med rättvisa och billighet öfverensstämmande att för alla tider bestämma representantantalet för hvarje valkrets, utan bör det olika sätt, hvarpå folkmängdsförhållandena inom dessa valkretsar utveckla sig, utöfva tillbörligt inflytande på ökningen eller minskningen af valkretsarnes representantantal. Denna ökning eller minskning bör icke göras omedelbart beroende af folkmängdsvexlingarne inom valkretsarne, utan anser utskottet, att en viss stadga äfven i valkretsarnes förhållande till hvarandra är önskvärd. Endast vid periodvis återkommande revisioner bör proportionen emellan valkretsens folkmängd och det antal representanter, den har att välja, återställas, om den blifvit rubbad.

Efter angifvandet af dessa allmänna grunder går utskottet öfver till en närmare utveckling af de stadganden, som måste blifva en följd af den nya anordningen med fixering af representantantalet.

Hvad då först beträffar sammansättningen af *Första Kammaren*, så bibehålles oförändradt hvad i § 6 riksdagsordningen föreskrifves derom, att ledamöterna af denna kammare skola utses af landsting och stadsfullmäktige i de städer, som ej i landsting deltaga. För att utröna, huru många af kammarens 150 ledamöter hvarje dylik valkorporation har att välja, måste rikets folkmängd först delas med 150; den qvot, som dervid erhålles, blir bestämmande för antalet riksdagsmän för landstingsområdet eller staden, i det att valkrets eger välja minst en riksdagsman för hvarje fullt tal af sin folkmängd, hvilket motsvarar nämnda qvot. Således t. ex. då $\frac{1}{150}$ af rikets folkmängd år 1886, eller 4,717,189, utgör 31,448, egde Skaraborgs län, med ett invånareantal

af 253,529, utse 8 riksdagsmän. Har valkrets mindre folkmängd än berörda qvot, hvilket för närvarande är förhållandet endast med Norrköping, hvars invånare uppgå till blott 28,993, eger den likväl, i enlighet med nu gällande bestämmelser, utse en riksdagsman.

Det torde väl icke någonsin inträffa, att den qvot, som, enligt hvad nu blifvit nämndt, är bestämmande för antalet af valkretsens riksdagsmän, jemnt går upp i den siffra, som betecknar folkmängden inom valkretsen, utan att öfverskott uppstår; sålunda har Stockholms län ett öfverskott af 24,934, Upsala län af 24,350, Södermanlands län af 25,084 invånare o. s. v. (se Bil. Litt. A) Detta åter har till följd, att man genom sammanslagning af det antal riksdagsmän, som för hvarje valkrets bestämmes efter den folkmängd, som motsvarar förberörda qvot eller en hel multipel deraf, och hvilka riksdagsmän, enligt hvad åberopade bilaga utvisar, uppgå till endast 138, ej kan erhålla det erforderliga antalet riksdagsmän. Det antal, som då fattas, skall fyllas från de valkretsar, som hafva största öfverskjutande talen. I enlighet härmed får t. ex. Elfsborgs län, hvilket eger en folkmängd af 282,119 och alltså är berättigadt att utse 8 riksdagsmän, välja ytterligare en för ett öfverskott af 30,535, och likaså öfriga län eller städer, allt eftersom deras vid den första beräkningen icke använda folkmängdssiffra närmar sig qvoten 31,448, tills antalet 150 blifvit fylldt. (Bil. Litt. A)

På det att emellertid icke ständiga rubbningar i valkretsarnes inbördes förhållande till hvarandra, beroende på olika folkökning, skola inträffa, har utskottet, på sätt ofvan blifvit nämndt, ansett, att en viss stadga bör gifvas åt valkretsindelningen och det antal riksdagsmän, hvarje valkrets har att utse. Den en gång fastställda ordningen skall nemligen förblifva bestående under tio år, hvarefter revision bör företagas hvart tionde år. Genom dylika återkommande omregleringar förebygges, att allt för stora missförhållanden uppkomma emellan valkretsens folkmängd och det antal riksdagsmän, valkretsen har att utse. Utskottet har vidare funnit det vara lämpligast, att Konungen företager denna omreglering, då det här gäller endast tillämpning af noga bestämda grunder, och hela åtgärden således i intet afseende skiljer sig från en vanlig förvaltningsangelägenhet.

Vid de omregleringar, som sålunda skola ske hvart tionde år, bör dock iakttagas, att, för den händelse valkrets, som utsett flere representanter, sedermera förlorar rätt att välja lika stort antal, någon inskränkning icke får ske i den af samma valkrets redan utsedde riksdagsmannens befogenhet att under nio år vara riksdagsman. Då han alltså fortfarande eger fullgöra sitt riksdagsmannaupdrag för den tid,

som kan återstå, blir deraf en följd, att den valkrets, som blifvit berättigad att utöfver sitt förra antal utse ytterligare en riksdagsman, dock icke får utöfva denna rätt, förrän förstnämnde riksdagsmans funktionstid lupit ut, eller riksdagsmannen eljest afgår. Iakttoges icke detta, skulle nemligen sammanlagda antalet riksdagsmän för kammaren komma att öfverstiga 150.

Af samma skäl får icke heller stad, som under den tid, för hvilken den af Konungen fastställda ordningen är gällande, upphör att deltaga i landsting, genast välja riksdagsman, utan måste afvakta uppkommande ledighet bland riksdagsmännen för det landstingsområde, staden förut tillhört. Så snart emellertid en dylik ledighet yppar sig, inträder staden i utöfningen af sin sjelfständiga representationsrätt, och landstingsområdet blir från den tiden representeradt af en riksdagsman mindre än förut.

Enligt ofvan angifna grunder och med tillämpning af 1886 års folkmängdsförhållanden (Bil. Litt. A), skulle Stockholms läns landsting till Första Kammaren få utse 4 representanter, Upsala läns 3, Södermanlands läns 4, Östergötlands läns 7, Jönköpings läns 6, Kronobergs läns 5, Kalmar läns, norra delen, 2, Kalmar läns, södra delen, 4, Gotlands läns 1, Blekinge läns 4, Kristianstads läns 7, Malmöhus läns 10, Hallands läns 4, Göteborgs och Bohus läns 6, Elfsborgs läns 8, Skaraborgs läns 8, Vermlands läns 8, Örebro läns 5, Vestmanlands läns 4, Kopparbergs läns 6, Gefleborgs läns 6, Vesternorrlands läns 6, Jemtlands läns 3, Vesterbottens läns 3, Norrbottens läns 3 samt Stockholm 7, Malmö 1, Göteborg 2 och Norrköping 1, eller således tillhopa 138. Detta antal fylles sedermera på det sätt, att de 12 valkretsar, hvilkas folkmängdssiffra företer det största, vid nyssnämnda beräkning icke afsedda öfverskott, skola utse ytterligare hvar sin representant; och äro dessa valkretsar Stockholms, Upsala, Södermanlands, Östergötlands, Kalmar, norra och södra delen, Gotlands, Blekinge, Elfsborgs, Örebro och Vesterbottens läns landsting samt staden Göteborg.

Vidkommande härefter sammansättningen af *Andra Kammaren*, så utgör fortfarande, i enlighet med hvad som stadgas i § 13 riksdagsordningen, på landet domsagan valkrets, likasom städerna, hvar för sig eller i förening med andra städer, ega utse riksdagsman. Hvad nu till en början landets representationsrätt angår, så har hvarje domsaga att utse en riksdagsman. Men alldenstund domsagornas antal för närvarande utgör endast 116, skola, för att det bestämda antalet riksdagsmän, eller 150, må uppnås, 34 de folkrikaste domsagorna indelas i två valkretsar, för hvilka hvardera väljes en riksdagsman (Bil. Litt. B). Ehuru den tid torde vara långt aflägsen, då domsagornas antal må

komma att öfverstiga 150, har utskottet likväl, för fullständighetens skull, ansett sig böra för detta fall föreslå, att domsagor, som hafva minsta folkmängden och dessutom äro närbelägna, skola, två och två, med hvarandra förenas till valkretsar, som hvardera utse en riksdagsman.

Beträffande sedermera bestämmelserna om städernas representationsrätt, så kunna dessa bestämmelser icke blifva lika enkla, som de stadganden, hvilka ordna representationsrätten för landsbygden. Städerna äro nemligen dels till antalet flere än de 75 representanter, de ega utse, dels ock i förhållande till hvarandra af en betydligt olika folkmängd, hvarför det måste tillses, att å ena sidan alla städer få komma i utöfning af sin representationsrätt och å andra sidan de större städerna, i mån af deras högre folkmängdssiffra, välja flere representanter. För att vinna dessa syftsmål har man till en början att gå till väga på samma sätt, som föreskrifves med afseende på sammansättningen af Första Kammaren. Folkmängden i rikets samtliga städer skall nemligen delas med 75, då en qvot erhålles, hvilken, efter folkmängdsförhållandena år 1886 — eller 825,390 invånare — utgör 11,005. Denna qvot blir bestämmande för antalet af städernas riksdagsmän. Hvarje stad, hvars folkmängd uppgår till nämnda siffra, eger utse en riksdagsman, och derutöfver flere, allt efter som folkmängden utgör en hel multipel af den funna qvoten. Städer deremot, som hafva mindre folkmängd, än nu är sagdt, skola ordnas, så vidt det lämpligen kan ske länsvis, i valkretsar, hvilka hvardera utse en riksdagsman. Huru många sådana valkretsar erfordras, beror på, huru stort antal riksdagsmän återstår att välja, sedan de städer, hvilka hvar för sig hafva att utse riksdagsmän, fått sitt representantantal bestämdt.

Vid statistiska undersökningar har det visat sig, att genom en dylik anordning af städernas representationsrätt en viss fasthet vinnes å det representantantal, som skall utses af de städer, hvilka hafva sjelfständig valrätt. Så t. ex. skulle, med tillämpning af nyssberörda stadganden, Stockholm hafva utsett 20 riksdagsmän 1865 samt 19 ett hvart af åren 1874 och 1883. På motsvarande tider skulle Göteborg, i enlighet med samma grunder, egt att välja respektive 6, 7 och 8 riksdagsmän. Härmed torde äfven vara aflägsnad den farhåga, man kunde hysa för, att de så kallade större städerna, hvilkas folkmängd växer mycket hastigare än de mindre städernas, skulle försätta dessa senare i en allt för ogynsam ställning vid valkretsindelningen, i det att medeltalet för valkretsens folkmängd skulle oskäligt höjas. Att så icke är fallet, visar sig deraf, att, med tillämpning af nu föreslagna grunder på 1886 års folkmängdsförhållanden, dessa mindre städer skulle komma att utse ett större antal representanter än med den nu bestående valkretsindel-

ningen. Förklaringsgrunden härtill är att söka deri, att det ökade invånareantalet i rikets samtliga städer, derpå de större städerna utöfva ej ringa inflytande, förhöjer den qvotsiffra, som ligger till grund för bestämmandet af de större städernas representantantal, dels ock deri, att vid fördelningen af de 75 riksdagsmännen på de större städerna öfverskott af folkmängd uppkomma, för hvilka dessa städer ej ega välja någon representant, genom hvilket förhållande emellertid antalet af de representanter ökas, som komma på de mindre städerna.

Slutligen har utskottet, af skäl som redan förut blifvit nämnda, ansett, att så väl bestämmandet af det antal riksdagsmän, hvarje stad, hvars folkmängd uppgår till minst $\frac{1}{5}$ af folkmängden i rikets alla städer, eger välja, som äfven indelningen af de öfriga städerna i valkretsar bör hvart tionde år företagas, utan att under tiden någon förändring får ske i antalet valkretsar och det representantantal, hvarje valkrets eger utse, äfvensom att denna åtgärd bör tillkomma Konungen. Den ordning, Konungen i anledning deraf fastställer, bör första gången tillämpas vid de allmänna val, som näst derefter, enligt § 15 riksdagsordningen mom. 1, skola ega rum. Skulle under den tid, för hvilken den sålunda fastställda ordningen är gällande, köping erhålla stadsprivilegier, får han dock icke välja riksdagsman tillsammans med någon annan stad, utan räknas i sådant hänseende fortfarande till landet, till dess ny valkretsordning varder fastställd.

I öfverensstämmelse med dessa grunder och om 1886 års folkmängdsförhållanden tillämpas (Bil. Litt B), skulle Stockholm till Andra Kammaren få utse 20 representanter, Upsala 1, Linköping 1, Norrköping 2, Jönköping 1, Kalmar 1, Karlskrona 1, Malmö 4, Lund 1, Landskrona 1, Helsingborg 1, Göteborg 8, Örebro 1 och Gefle 1, eller således tillhoppa 44. Bland öfriga städer eger för närvarande Sundsvall att sjelfständigt välja en riksdagsman, men då dess folkmängd — 10,726 — icke uppgår till den siffra — 11,005 — som är bestämmande för rätten att ensam utse representant, måste nämnda stad inräknas bland de städer, som skola förenas i valkretsar. För närvarande utgöra dessa valkretsar tillsammans 26, men antalet måste, i händelse af bifall till utskottets förslag, höjas till 31, på det att städernas representanter i Andra Kammaren måtte komma att utgöra det föreskrifna antalet 75. Den nu bestående valkretsindelningen blifver således icke användbar, utan måste en ny bestämmas af Konungen.

Sedan utskottet sålunda behandlat de till utskottet öfverlemnade motioner, i hvad de afse förändringar uti §§ 6 och 13 riksdagsordningen, har utskottet att yttra sig öfver det förslag till ändring af § 16 i samma lag, hvilket innebäres i herr Forssells ofvan intagna motion. Såsom utskottet i sitt betänkande n:o 4 redan anmärkt, har samme motionär i förslag till ändring af de tjugusex första paragraferna i riksdagsordningen uteslutit alla föreskrifter om valsätt och dermed sammanhängande ämnen, hvadan i hans förslag icke heller finnes någon motsvarighet till § 16 riksdagsordningen; men motionären har dock i § 14 af sitt förslag upptagit en bestämmelse, som innehåller en afvikelse från hvad i omförmälda paragraf af riksdagsordningen stadgas. Enligt motionärens förslag måste nemligen alla riksdagsmannaval i städerna företagas på det sätt, att vid hvarje val utses endast en riksdagsman, under det att, enligt § 16 i riksdagsordningen, regel är, att stad, som har att utse flere riksdagsmän, skall göra detta i ett sammanhängande val, så vida icke staden begagnat sig af den honom medgifna rätten att blifva indelad i valkretsar, hvilka då, beroende på huru många riksdagsmän skola väljas, hafva att utse en eller flere representanter för staden.

Såsom skäl för den föreslagna förändringen anför motionären, att det vore nogsammt känt, att det nu föreskrifna sättet för val af politiska personer vore ett verksamt medel i händerna på hersklystna partier och agitatorer, samt att det tillintetgjorde all sjelfständighet och egen ompröfning för valmannen, som derigenom tvingades att helt viljelöst bära fram den tryckta lista, man stucke i hans hand, eller ock nedlägga eller bortkasta sin röst.

Utskottet vill icke förneka, att de s. k. listvalen, på hvilka motionären syftar, kunna leda till de af honom påpekade följder. Men en annan olägenhet, som åtminstone i vårt land varit förbunden med dessa val, är att, när i följd af något förbiseende en icke valbar person blifvit uppförd på en valsedel vid sidan af andre, som äro valbare, denne enes obehörighet föranlett hela valsedelns ogillande, och att således, om flera liknande valsedlar afgifvits, valet kunnat få en annan utgång, än majoriteten af de vid valtillfället närvarande åsyftat. Visserligen är det de väljandes skyldighet att göra sig förvissade om de personers valbarhet, hvilka de ämna gifva sina röster, och i vanliga fall torde detta med någon uppmärksamhet lätt kunna ske; men om det antal riksdagsmän, som skall på en gång utses, uppgår till 6, 10, 20 eller mer, kunna svårigheterna att förskaffa sig denna visshet vara så stora, att de af den enskilde knappast kunna öfvervinnas.

Förhållandena i vårt land hafva numera utvecklat sig så, att i Stockholm utsetts icke mindre än 22 och i Göteborg 9 riksdagsmän.

Att välja ett så stort antal i ett enda val, finner utskottet, på grund af ofvan uppgifna skäl, kunna vara förenadt med stora olägenheter, hvilka jemväl kunna inställa sig, om antalet är något mindre. Utskottet har därför ansett, att en förändring i stadgandena om städernas valkretsindelning nu borde företagas, dervid utskottet dock funnit hvarken behöfligt eller lämpligt att gå så långt, som herr Forssell föreslagit. Enligt utskottets mening torde det göra till fyllest, om endast de städer, som ega utse mer än fem riksdagsmän, indelas i särskilda valkretsar, hvilka vardera hafva att utse högst fem riksdagsmän; och vill utskottet alltså föreslå en förändring af § 16 riksdagsordningen i sådant syfte. Indelningen af dylika städer i valkretsar anser utskottet böra företagas hvart tionde år, att gälla för en tid af tio år, utan att de rubbningar i valkretsarnes folkmängdsförhållanden, som under tiden kunna inträffa, få utöfva något inflytande på valkretsens rätt att välja det bestämda antalet riksdagsmän; och har det synts utskottet lämpligast, att anordnandet af de särskilda valkretsarne borde tillkomma Konungen. Den sålunda föreslagna tiden af tio år öfverensstämmer med den tidslängd, hvarunder valkretsindelning för de städer, hvilka icke hafva en folkmängd af tiotusen invånare, skall ega bestånd. Innan Konungen företager ifrågavarande valkretsindelning, bör dock magistraten i vederbörande stad deröfver afgifva förslag, samt stadsfullmäktiges yttrande inhemtas.

Med afseende på de städer, som ega utse minst två och högst fem riksdagsmän, föreslås ingen annan ändring i nu gällande föreskrifter, än att, om jemväl dessa städer önska blifva indelade i valkretsar, denna valkretsindelning, i likhet med hvad som är föreslaget för de städer, som hafva att utse mer än fem representanter, äfven skall företagas af Konungen. För närvarande tillkommer det, såsom bekant, stadsfullmäktige att, efter derom af magistraten uppgjordt förslag, bestämma om valkretsindelningen i de städer, der flere riksdagsmän skola utses.

I sammanhang härmed har utskottet ansett lämpligt, att en sådan redaktionsförändring af tredje mom. i § 13 riksdagsordningen vidtages, att hvad samma mom. innehåller om valförrättare i stad, der magistrat ej finnes, föres tillsammans med motsvarande bestämmelser angående stad, som har magistrat, samt att föreskrifterna om valkretsindelning förenas i samma punkt.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, hemställer utskottet,

1:o) att herr Forssells motion i förevarande del icke måtte af Riksdagen bifallas;

2:o) att herr Linds motion i förevarande del icke måtte af Riksdagen bifallas;

3:o) att herrar Söderbergs och Ljungmans motioner i förevarande del icke måtte af Riksdagen bifallas.

Deremot föreslår utskottet,

4:o) att Riksdagen måtte till hvilande i vidare grundlagsenlig ordning antaga följande förslag till förändrad lydelse af

Riksdagsordningen.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse :)

§ 6.

Första Kammarens ledamöter skola, för en tid af nio år, utses af landstingen och stadsfullmäktige i de städer, som ej i landsting deltaga. Hvarje landsting och sådan stad, som nu nämnd är, väljer, efter folkmängden inom sitt område, en riksdagsman för hvarje fullt tal af trettiotusen. Går ej folkmängden upp till trettiotusen, väljes dock en riksdagsman.

1. Första Kammaren skall bestå af etthundrafemtio ledamöter, hvilka för en tid af nio år utses af landstingen och stadsfullmäktige i de städer, som ej i landsting deltaga. Hvarje landstingsområde och sådan stad, som nu är nämnd, utgör en valkrets, för hvilken, efter folkmängden inom dess område, väljes en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en etthundrafemtiondedel af rikets folkmängd.

2. För valkrets, som har mindre folkmängd än i mom. 1 sägs, väljes dock en riksdagsman.

3. Derest det antal riksdagsmän, som med tillämpning af stadgandena i mom. 1 och 2 bör utses, icke uppgår tilletthundrafemtio, skola, för ernående af detta antal, de valkretsar, hvilkas folkmängd mest öfverskjuter det tal, som enligt mom. 1 är bestämmande för riksdagsmännens antal inom val-

*(Nuvarande lydelse:)**(Föreslagen lydelse:)*

kretsarne, vara berättigade att hvar-dera välja ytterligare en riksdagsman.

4. Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets, enligt ofvan angifna grunder, eger utse, bestämmes hvart tionde år af Konungen; och skall vid tillämpning af den sålunda fastställda ordningen iakttagas, att inskränkning icke sker i vald riksdagsmans rätt att under föreskrifven tid utöfva riksdagsmannakallet.

5. Upphör stad att i landsting deltaga under den tid, för hvilken den af Konungen fastställda ordningen är gällande, inträder stadens rätt att utse riksdagsman dock icke förr än ledighet uppstår i den valkrets, staden förut tillhört.

§ 13.

1. Andra Kammarens ledamöter väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

2. Å landet, hvartill i fråga om riksdagsmannaval äfven räknas köpingar, utses för hvarje domsaga en riksdagsman. Domsaga, som, oberäknadt dertill hörande städer, har större folkmängd än fyratio-tusen, varde dock af Konungen, så vidt ske kan häradsvis, indelad i två

1. Andra Kammaren skall bestå af tvåhundra-tjugufem ledamöter, deraf otthundra-femtio för landet och sjutiofem för städerna. Dessa ledamöter väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

2. Å landet, hvartill i fråga om riksdagsmannaval äfven räknas köpingar, utses för hvarje domsaga en riksdagsman. Understiger domsagornas antal etthundra-femtio, skola för ernående af det bestämda antalet riksdagsmän de folkrikaste domsagorna, så vidt ske kan härads-

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

valkretsar, som välja hvardera en riksdagsman.

3. I hvarje stad, som eger en folkmängd af tiotusen eller mer, utses en riksdagsman för hvarje fullt tal af tiotusen. Öfriga städer skola första gången af Konungen, och derefter hvart tionde år af kammaren, ordnas, så vidt ske kan länsvis, i särskilda valkretsar, som hvardera utse en riksdagsman, och skall hvarje sådan valkrets innehålla en folkmängd af minst sextusen och högst tolf tusen.

vis, indelas i två valkretsar, som hvardera välja en riksdagsman. Öfverstiger domsagornas antal ett-hundra-femtio, skola, i den mån sådant erfordras, angränsande domsagor, som hafva minsta folkmängd, förenas, två och två, till en valkrets.

3. I stad, hvars folkmängd uppgår till eller öfverstiger en sju-tio-femtedel af folkmängden i rikets alla städer, väljes efter stadens folkmängd en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en sju-tio-femtedel af städernas folkmängd. Städer med mindre folkmängd än nu är sagdt ordnas, så vidt lämpligen ske kan länsvis, i så många valkretsar, som, med iakttagande af att hvardera utser en riksdagsman, erfordras för uppnående af det i mom. 1 föreskrifna antal riksdagsmän för städerna.

4. Indelningen af omförmälda valkretsar så ock riksdagsmännens antal för hvar och en af de städer, hvilkas folkmängd i och för sig berättigar dem att utan förening med annan stad välja riksdagsman, bestämmes, efter ofvan angifna grunder, hvart tionde år af Konungen. Den ordning, som sålunda fastställles, vinner tillämpning vid de val, hvilka näst derefter, enligt § 15 mom. 1, skola ega rum. Köping, som erhåller stadsprivilegier, räknas i fråga om riksdagsmannaval fortfarande till landet, till dess ny valkretsordning varder fastställd.

Slutligen föreslår utskottet,

5:o) att Riksdagen likaledes måtte till hvilande i vidare grundlagsenlig ordning antaga följande förslag till förändrad lydelse af

Riksdagsordningen.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

§ 16.

Valen förrättas — — — — —
— — — tal af tusen.

I de valkretsar — — — — —
— folkmängden eger.

Kommuner som hafva — — — — —
— — — folkmängden eger.

I stad, som har att ensam sända en eller flere riksdagsmän, förrättas valen omedelbart inför magistraten; och må, der flere riksdagsmän skola utses, staden, på sätt om val till stadsfullmäktige är stadgadt, kuuna indelas i valkretsar. I stad, der magistrat ej finnes, skall den för sådan stad särskildt tillsatta styrelse eller dess ordförande taga den befattning med riksdagsmannaval, som enligt denna § samt §§ 18, 20 och 22 tillhör magistrat eller dess ordförande.

Valen förrättas — — — — —
— — — — tal af tusen.

I de valkretsar — — — — —
— — — folkmängden eger.

Kommuner som hafva — — — — —
— — — folkmängden eger.

I stad, som har att ensam sända en eller flere riksdagsmän, förrättas valen omedelbart inför magistraten; och skall, der magistrat ej finnes, den för sådan stad särskildt tillsatta styrelse eller dess ordförande taga den befattning med riksdagsmannaval, som enligt denna § samt §§ 18, 20 och 22 tillhör magistrat eller dess ordförande.

Stad, som eger välja flere än fem riksdagsmän, skall hvar tionde år af Konungen, på magistratens förslag och efter stadsfullmäktiges hörande, indelas i särskilda valkretsar, med iakttagande deraf att riksdagsmännens antal icke må för någon valkrets öfverstiga fem; egande jemväl sådan stad, som är berättigad utse minst två, högst

fem riksdagsmän, att på särskild framställning varda i lika ordning indelad i valkretsar.

Stockholm den 27 april 1888.

På utskottets vägnar.

O. BERGIUS.

Reservationer:

A) Beträffande förslaget till ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen:

af herr *Bergius*, med hvilken herrar *Rundbäck* och *Engström* instämt: »Det af utskottet nu framlagda förslaget är bygd på den grundval, att i riksdagsordningen fastställles ett visst antal representanter för hvardera kammaren, samt, hvad Andra Kammarerna angår, ett visst antal för landsbygden och ett visst antal för städerna. Följaktligen skiljer sig förslaget i principiellt hänseende från nu gällande lag, enligt hvilken antalet representanter är i väsentlig mån beroende af folkmängden. Då det emellertid synes mig vara tvifvelaktigt, om det kan vara lämpligt att sålunda rubba en af hufvudgrunderna i gällande riksdagsordning och uti nämnda hänseende införa ett nytt system, kan jag icke biträda förevarande förslag. Vill man nedsätta eller begränsa antalet representanter, torde detta lämpligast kunna ske genom en höjning af de folkmängdssiffror, som berättiga till val af riksdagsmän. Enligt min åsigt förefinnas dock icke giltiga skäl för vidtagande af en förändring härutinnan beträffande *Första Kammarerna eller med afseende å representanterna för landsbygden i Andra Kammarerna*. Men deremot är det af behovet påkalladt att rätta det missförhållande, som, enligt hvad de af utskottet framlagda tabeller gifva vid handen, uppstått mellan städernas och landsbygdens representantantal, och, så vidt möjligt är, förbygga att den proportion, som 1866 års lagstiftare afsett att stadga dem emellan, i framtiden icke förryckes. Detta mål torde lämpligen

kunna vinnas derigenom, att det antal riksdagsmän, städerna ega att sända till Andra Kammaren, nedsättes. Då det likväl företrädesvis varit de större städerna, som genom sin starka folkökning vållat missförhållandet mellan städernas och landsbygdens nuvarande representantantal, synes det vara billigt, att så väl de uti valkretsar indelade smärre städerna som de städer, hvilka välja sjelfständigt, men ega utse allenast en riksdagsman till Andra Kammaren, gå oberörda af den minskning i antalet stadsrepresentanter, som af förhållandena påkallas. För en sådan anordning finnes ett ytterligare skäl deruti att, om den folkmängdssiffra, efter hvilken städerna ega välja sina representanter, höjes till exempel till 15,000 i stället för 10,000, följdén antagligen blir den, att åtskilliga städer, som vid det nya representationsskickets första tillämpning utgjorde egna valkretsar, komma att blifva förenade med andra valkretsar. Der till kommer att, såsom förhållandet nu är, den folkmängdsnorm, efter hvilken representanter utses, ställer sig fördelaktigare för de större städerna än för de medelstora och mindre städerna. I detta afseende återopas bifogade tabell (Bil. Litt. C).

Denna tabell visar jemväl, att för rikets städer väljes en riksdagsman på 10,860 invånare samt för landsbygden en riksdagsman på 26,656 invånare.

Vill man icke fästa uteslutande afseende vid folkmängden utan äfven vid de röstberättigades antal i förhållande till antalet riksdagsmän, så är ställningen ännu fördelaktigare för städerna. Enligt statistiska centralbyråns redogörelse angående valrätt till Riksdagens Andra Kammare 1885 ställer sig nemligen förhållandet emellan antalet röstberättigade, hvilka erlagt sina kommunalutskylder och sålunda voro i faktisk utöfning af rösträtt, och antalet riksdagsmän i Andra Kammaren på följande sätt. På landet var antalet röstberättigade 233,743, hvilka egde välja 146 riksdagsmän. Sålunda kommo på hvarje riksdagsman 1,601 röstberättigade. I städerna funnos 48,369 röstberättigade, hvilka egde utse 75 riksdagsmän, således för hvarje riksdagsman 645 röstberättigade. För Stockholm särskildt utsågos 21 riksdagsmän, och utgjorde antalet röstberättigade 12,427; således 591 för hvarje riksdagsman.

Af nu anförda skäl anser jag mig böra förorda antagande af det utaf konstitutionsutskottet vid 1887 års riksdags senare sammanträde framlagda förslag, enligt hvilket, efter folkmängden vid 1886 års slut, antalet riksdagsmän i Andra Kammaren för städerna komme att minskas från 76 till 63. Jag hemställer alltså, att Riksdagen måtte till hvilande i grundlagsenlig ordning antaga följande förslag till ändring af § 13 riksdagsordningen.

Förslag

§ 13.

1. Andra Kammarens — — — — — skett.
2. Å landet — — — — — riksdagsmän.
3. I stad, som eger en folkmängd af tiotusen eller mer, utses en riksdagsman och derutöfver en för hvarje fullt tal af femtontusen, hvarmed folkmängden öfverstiger tiotusen. Öfriga städer — — — — — af minst sex tusen och högst tolf tusen»;

af herr *Unger*, som anfört »att ehuru han instämde med utskottet i fråga om lämpligheten deraf att riksdagsmännens antal genom lag bestämdes, vore han likväl, hvad anginge både innehåll och form, så skiljaktlig från utskottet i afseende å de närmare bestämmelserna i utskottets förslag till förändrad lydelse af §§ 6 och 13 riksdagsordningen, att han ansåge sig böra emot förslaget anmäla sin reservation»;

af herr *Gilljam*: »Då jag icke kunnat biträda utskottets förslag till ändrad lydelse af § 13 i riksdagsordningen, enär det efter min uppfattning innebär en allt för stor afvikelse från gällande bestämmelser, anhåller jag att härmed få bifoga min särskilda mening.

Det skäl, som mer än något annat gör en ändring, ju förr desto hellre, af denna paragraf eftersträfvansvärd, är den alltjemt fortgående tillväxten af representanternas antal i Andra Kammaren. Men när man börjar se sig om efter ett botemedel mot denna stora olägenhet, möter genast den ömtåliga frågan om landsbygdens och städernas representationsrätt i förhållande till hvarandra. Det förslag synes mig då böra hafva de största utsigterna till framgång, som bygger på den redan lagda grunden, lemnar redan vunna rättigheter oantastade och blott afser, utan något bisyfte, att ur lagens nu gällande bestämmelser härleda de nya, som motsvara vår tids fordringar lika nära, som de förra motsvarade sin tids.

Granskar man de i paragrafen gifna stadgandena för representationsrätten, lär det icke kunna bestridas, att kärnan af deras innehåll ligger i bestämmelsen om den för land och stad olika folkmängd, som berättigar till att sända en representant. Denna allmänna grundsats

har likväl icke af lagen tillämpats i sin renhet, utan satts i förbindelse med en särskild anordning af valkretsar, hvilken ock är olika för land och stad. Vill man alltså företaga en jämförelse mellan landsbygdens och städernas ställning till hvarandra i afseende på representantantalet nu och vid vår riksdagsordnings införande, så måste jämförelsen ske ur båda dessa synpunkter, och de dervid vunna resultaten få ömsesidigt belysa hvarandra.

Vid ett försök till ändring i gällande bestämmelser kan man naturligtvis vända sig lika väl mot sättet för valkretsindelningen som mot de stadgade folkmängdstalen. Det förstnämnda är dock, särskildt hvad angår landsbygden, det samma som att rubba den nu befintliga grunden och införa ett nytt system, det senare deremot är något, som lagstiftaren nästan utpekat såsom den rätta vägen att jemka lagens bestämmelser efter förändrade förhållandens kraf.

Sedan 1861, det år, hvars folkmängdsförhållanden lades till grund för beräkningarna vid framläggandet af förslaget till nuvarande riksdagsordning, har landsbygdens och städernas utveckling företett stor skiljaktighet. Landsbygdens folkmängd har till slutet af år 1886 ökat från 3,467,948 till 3,891,799, således med blott 12,22 procent; i städerna från 449,391 till 825,390, således med 83,67 procent. Men utom det att folkökningen på landsbygden i allmänhet gått mycket långsamt, är det klart, att i följd af den högre siffra, som stadgats för rätten att sända en ny representant, och organisationen af dess valkretsar — bland hvilka de små knappt någonsin kunna hinna öfver 40,000 invånare och de stora, sedan de hunnit öfver detta antal, af en ytterligare tillväxt icke vidare hafva någon nytta för ökningen af sitt representantantal — landsbygden icke på långt när i samma mån som städerna kan tillgodogöra sig sin ökade folkmängd för ökad representationsrätt. Om folkmängdsförhållandena ensamma tagas i betraktande, skulle landsbygden nu hafva 194 riksdagsmän, men har i verkligheten blott hunnit till 146, under det att städerna, som under samma förutsättning skulle hafva 82, verkligen hunnit denna gräns så nära som till 76. Ja, landsbygden har ej ens uppnått hela ofvan nämnda resultat på grund af sin folkmängd; åtminstone 4 representanter kunna anses hafva tillkommit blott i följd af domsagors delning för ett bättre tillgodoseende af rättskipningen.

Det bör ej förnekas, att en dylik förmånlig ställning för städerna varit från början afsedd. I justitiestatsministerns anförande till det statsrådsprotokoll, som medföljde Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående ny riksdagsordning af den 5 januari 1863, antogs, att repre-

sentantantalet (som med hänsyn blott till 1861 års folkmängd skulle hafva utgjort 44 för städerna och 173 för landet) skulle blifva omkring 50 för städerna och 130 för landet. I detta förhållande af 50 till 130 ligger således uttrycket för den eftergift, som den tiden ansågs böra göras till förmån för städerna. Men en eftergift skall naturligtvis icke växa allt efter som styrkan ökas hos den, till hvars förmån eftergiften gjorts. Stadsrepresentanternas antal förhåller sig nu till landtrepresentanternas som 50 till 96. Då så är, synes det vara öfverensstämmande så väl med rättvisa som med lagens anda och mening, att städerna hädanefter icke gynnas i samma mån som förut.

På grund häraf och då tillika här ofvan visats, att landsbygdens representantantal jemförelsevis långsamt ökas, i följd hvaraf detta med skäl kan lemnas orördt, föreslår jag, att det invånareantal, som skall berättiga de sjelfständigt väljande städerna att sända en ny representant, höjes från 10,000 till 15,000. Höjningen bör å ena sidan göras så betydlig, att ändamålet, nemligen representantantalets begränsning, må uppnås för en beaktansvärd framtid, men å andra sidan kan den icke på något sätt betraktas såsom ett våldsamt intrång på städernas rätt, då jag på samma gång föreslår, att städerna fortfarande må få behålla sitt redan vunna representantantal. Sant är visserligen, att det ensamt är de större städerna, som träffas af den föreslagna förändringen, men detta synes mig ock vara fullkomligt öfverensstämmande med billigheten, då man betänker, i hvilken högst ogynsam ställning de i valkretsar förenade städerna befinna sig vid utöfningen af sin valrätt, om de i detta afseende jemföras med de sjelfständigt väljande. Det är äfven blott de stora städerna, som bidragit till representantantalets ökning. Småstädernas befolkning och representantantal har deremot ökats mycket långsamt, hvarjemte redan med nu gällande bestämmelser de faktiskt få nöja sig med en representant för 10,163 invånare i medeltal. Sjuttiosju städer med 263,537 invånare sända nemligen för närvarande 26 representanter.

Såsom af det föregående visar sig, öfverensstämmar mitt förslag i det hufvudsakligaste med det, som vid förra årets senare riksdags-sammanträde framlades af tre reservanter från Första Kammaren. Mot detta framställdes då den anmärkningen, att det blott vore ett öfvergångsförslag och icke medförde en definitiv lösning af den föreliggande frågan. Men intet hithörande förslag kan på en gång fullt rättvist och definitivt lösa frågan; förändrade förhållanden komma alltid att efter vissa mellantider kräfvat förändrade bestämmelser. Det erinrades ock, att det ej vore politiskt klokt att minska den motvigt, som städerna utöfvade mot den öfverväldigande majoritet, som fortfarande i

Andra Kammaren innehades af en enda samhällsklass. Men under nu beräkneliga förhållanden är det knappast antagligt, att städerna hos oss skola kunna intaga en med landsbygdens jemförlig magtställning. Än i dag utgör städernas invånareantal ej mycket mer än en sjettedel af rikets folkstock, under det att dock deras representantantal i Andra Kammaren uppgår till något mer än en tredjedel af det hela. Med den möjlighet att än ytterligare öka detta antal, som föreliggande förslag erbjuder, borde därför till och med de, som ifrigast förfäktat städernas intressen, kunna låta sig nöja. Det högsta, som derutöfver kan vinnas, är ju att låta den nuvarande utvecklingen tills vidare fortgå, men förr eller senare skall ställningen blifva ohållbar, och ju större missförhållandet hunnit blifva, desto kraftigare botemedel skall man nödgas tillgripa.

Beträffande antalet representanter i Första Kammaren synas mig några nya föreskrifter ännu icke krävas, hvarförutom en ändring härutinnan, när behof deraf göres, jemförelsevis lätt torde kunna åvägbringas, sedan frågan om representantantalet i Andra Kammaren blifvit löst.

I anledning häraf föreslår jag, att Riksdagen måtte till hvilande i grundlagsenlig ordning antaga följande förslag till ändring af § 13 riksdagsordningen:

1) — — — — —

2) — — — — —

3) I stad, som eger en folkmängd af tiotusen eller mer, utses en riksdagsman och derutöfver en för hvarje fullt tal af femtontusen, hvarmed folkmängden öfverstiger tiotusen. Öfriga städer skola första gången af Konungen, och derefter hvart tionde år af kammaren, ordnas, såvidt ske kan, länsvis, i särskilda valkretsar, som hvardera utse en riksdagsman, och skall hvarje sådan valkrets innehålla en folkmängd af minst sextusen och högst tolf tusen.

4) Städer, som vid 1889 års slut hade och derefter fortfarande hafva en folkmängd af minst tjugutusen, ega dock, på sätt förut varit stadgadt, utse en riksdagsman för hvarje fullt tal af tiotusen, men ej för större folkmängd, än de vid nämnda års slut hade; och må ej utse ökad antal annorlunda, än här ofvan för städerna i allmänhet är stadgadt»;

af herr *Fosser* mot vissa delar af motiveringen;

af herrar *Norén*, *Larsson*, *Ivar Månsson*, *Nilsson* och *Pehrsson*:
»Det sätt, att lösa frågan om städernas och landets representationsrätt,

som utskottet föreslagit, genom att bestämma ledamöternas antal i båda kamrarna en gång för alla, finna vi ur flera synpunkter hafva många och talande skäl för sig, men då man går att bestämma detta antal för en lång framtid synes oss, som om det ej vore lämpligt öka det redan nu höga antalet af kamrarnes ledamöter, utan snarare minska det, samt att man borde se till, det proportionen af städernas och landets representanter i Andra Kammaren komme i någon närmare öfverensstämmelse med hvad den var vid nu gällande riksdagsordnings första tillämpning.

Vid antagandet af nuvarande riksdagsordning lade man till grund för antalsförhållandet emellan landets och städernas representanter hufvudsakligen de bestämmelser, som gälla för landstingens bildande, så att enligt regeln en folkmängd af 20,000 på landet och 10,000 i staden skulle berättiga att till Andra Kammaren sända en representant. Men derigenom att det derjemte bestämdes, att hvarje domsaga på landet skulle utgöra ett valdistrikt, som ej egde utse mer än en riksdagsman, derest icke dess folkmängd öfverstege 40,000, inskränktes än ytterligare högst väsentligt landets rätt gent emot städernas. Detta visade sig också genast vid första valet till Andra Kammaren, i det att, i stället för att landets representanter skulle blifvit 130 och städernas 50, såsom justitiestatsministern vid föredragningen af förslaget till vår nya riksdagsordning antog, detta val utföll så, att man fick 55 stadsrepresentanter och 135 representanter från landet. Denna högst väsentliga inskränkning i landets representationsrätt i förhållande till städernas har gjort att, oaktadt landet haft 4 till 5 gånger större folkmängd än städerna, dessa senares representantantal likväl ökats med dubbelt mot de förras. Många framställningar hafva också blifvit gjorda om ändring häraf, och förlidet års konstitutionsutskott föreslog äfven förändring af riksdagsordningen i så måtto, att stad, som egde en folkmängd af 10,000 eller mer, skulle utse en riksdagsman och derutöfver en för hvarje fullt tal af femton tusen, hvarmed folkmängden öfverstege 10,000, etc. Genom antagande af sagda förslag skulle städernas nuvarande representanter minskats till 63.

Med anledning häraf hafva vi ansett, att, om man nu vill bestämma ett visst antal representanter för stad och land för all framtid, man skulle, mer än utskottet gjort, taga hänsyn till de förhållanden, vi här påpekat, och i någon mån inskränkt städernas representationsrätt, jemförd med landets.

Vi hafva derfor inom utskottet framhållit, dels att Första Kammaren må bibehållas vid dess nuvarande antal, 144, dels att Andra Kammarens ledamöters antal från landet bör bibehållas oförändradt vid 146,

samt att städernas representantantal, som år 1867 utgjorde 55, endast skulle höjas med samma antal ledamöter, som landets ombud sedan sagda år ökats, eller med 11, hvarigenom städernas representanter i Andra Kammaren skulle komma att utgöra 66, eller samma antal i det närmaste, som städerna hade perioden 1882—1885»;

B) Beträffande förslaget till ändring af § 16 riksdagsordningen: af herr *Bergius*, som ansett, att utskottet icke nu bort till antagande framlägga förslag om de större städernas indelning i valkretsar;

af herr *Unger*, som anfört, »att, enär det, enligt gällande grundlag, stode rikets större städer fritt att, på sätt som för Stockholms stad ock redan egt rum, vidtaga åtgärder för indelning i valkretsar,

enär antagligt vore att denna rättighet, i den mån olägenheterna af listval i stor utsträckning blefve kända och erkända, komme att äfven af öfriga städer begagnas, hvarigenom på frivillighetens väg uppnåddes samma mål, som utskottet nu velat med sitt ifrågavarande förslag till ändring af § 16 riksdagsordningen framtvinga,

och enär listval äfven enligt utskottets förslag skulle, ehuru med någon inskränkning, qvarstå, kunde han icke dela utskottets åsigt om nyttan och nödvändigheten af den föreslagna grundlagsförändringen, utan ansåge att utskottet hellre bort, för ändamål att söka undanrödja de hufvudsakligaste olägenheterna af listval, inlåta sig på de inom utskottet ifrågasatta förändringar af § 25 i riksdagsordningen»;

af herr *Fosser*, som instämt med herr *Bergius*.

Dessutom antecknas på begäran: att herrar friherre *von Essen* och *von Strokirch*, i följd af ledighet från riksdagsgöromålen, icke deltagit i behandlingen af frågan om ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen;

samt att herr *Casparsson* icke deltagit i slutliga behandlingen af frågan om ändring af § 16 riksdagsordningen.

Bil. Litt. A.

Första Kammaren.

Rikets hela folkmängd den 31 december 1886 uppgick till 4,717,189; $\frac{1}{150}$ deraf utgör 31,448, hvilken qvot således berättigar till val af en riksdagsman, enligt nedanstående tablå:

Stockholms län	med	150,726	inv.:	väljer	4;	öfverskj.	folkm.	24,934.
Upsala	" "	118,694	" "	" "	3	" "	" "	24,350.
Södermanlands	" "	150,876	" "	" "	4	" "	" "	25,084.
Östergötlands	" "	238,567	" "	" "	7	" "	" "	18,431.
Jönköpings	" "	197,314	" "	" "	6	" "	" "	8,626.
Kronobergs	" "	166,138	" "	" "	5	" "	" "	8,898.
Kalmar län, nor. del.	" "	93,603	" "	" "	2	" "	" "	30,807.
Kalmar län, södra	" "	145,706	" "	" "	4	" "	" "	19,914.
Gotlands län	" "	52,556	" "	" "	1	" "	" "	21,108.
Blekinge	" "	140,980	" "	" "	4	" "	" "	15,188.
Kristianstads	" "	226,867	" "	" "	7	" "	" "	6,731.
Malmöhus	" "	317,226	" "	" "	10	" "	" "	2,746.
Hallands	" "	137,515	" "	" "	4	" "	" "	11,723.
Göteb. o. Bohus	" "	191,889	" "	" "	6	" "	" "	3,201.
Elfsborgs	" "	282,119	" "	" "	8	" "	" "	30,535.
Skaraborgs	" "	253,529	" "	" "	8	" "	" "	1,945.
Vermlands	" "	258,932	" "	" "	8	" "	" "	7,348.
Örebro	" "	183,171	" "	" "	5	" "	" "	25,931.
Vestmanlands	" "	133,242	" "	" "	4	" "	" "	7,450.
Kopparbergs	" "	195,593	" "	" "	6	" "	" "	6,905.
Gefleborgs	" "	195,140	" "	" "	6	" "	" "	6,452.
Vesternorrlands	" "	189,430	" "	" "	6	" "	" "	742.
Jemtlands	" "	95,320	" "	" "	3	" "	" "	976.
Vesterbottens	" "	114,937	" "	" "	3	" "	" "	20,593.
Norrbottens	" "	96,912	" "	" "	3	" "	" "	2,568.
Stockholms stad	" "	223,063	" "	" "	7	" "	" "	2,927.
Malmö	" "	45,346	" "	" "	1	" "	" "	13,898.
Göteborgs	" "	92,805	" "	" "	2	" "	" "	29,909.
Norrköpings	" "	28,993	" "	" "	1	" "	" "	

Summa 138.

Då *Stockholms, Upsala, Södermanlands, Östergötlands, Kalmar norra* och *södra delen, Gotlands, Blekinge, Elfsborgs, Örebro* och *Vesterbottens* län samt *staden Göteborg* hafva den största orepresenterade folkmängden, böra dessa 12 valkretsar hvardera få utse en riksdagsman utöfver det antal, hvartill folkmängden strängt taget berättigar.

Bil. Litt. B.

Andra Kammaren.

1. Landet.

Folkmängden på landsbygden den 31 december 1886 utgjorde 3,891,799; om detta tal delas med 150, uppstår en qvot 25,945.

Domsagorna fördela sig på de olika länen på följande sätt:

Stockholms län	har	5	domsagor,	hvilka	skola	välja	5	riksdagsmän;
Upsala	”	”	3	”	”	”	”	3
Södermanlands	”	”	3	”	”	”	”	3
Östergötlands	”	”	8	”	”	”	”	8
Jönköpings	”	”	5	”	”	”	”	5
Kronobergs	”	”	3	”	”	”	”	3
Kalmar	”	”	6	”	”	”	”	6
Gotlands	”	”	2	”	”	”	”	2
Blekinge	”	”	4	”	”	”	”	4
Kristianstads	”	”	6	”	”	”	”	6
Malmöhus	”	”	7	”	”	”	”	7
Hallands	”	”	3	”	”	”	”	3
Göteb. o. Bohus	”	”	5	”	”	”	”	5
Elfsborgs	”	”	7	”	”	”	”	7
Skaraborgs	”	”	7	”	”	”	”	7
Vermlands	”	”	7	”	”	”	”	7
Örebro	”	”	4	”	”	”	”	4
Vestmanlands	”	”	4	”	”	”	”	4
Kopparbergs	”	”	5	”	”	”	”	5
Gefleborgs	”	”	4	”	”	”	”	4
Vesternorrlands	”	”	6	”	”	”	”	6
Jemtlands	”	”	4	”	”	”	”	4
Vesterbottens	”	”	4	”	”	”	”	4
Norrbottnens	”	”	4	”	”	”	”	4

Summa 116.

Då således samtliga domsagorna utgöra ett antal af endast 116, hafva 34 de folkrikaste domsagorna att hvardera välja två riksdagsmän, på det att representantantalet må blifva 150. Dessa 34 domsagor äro:

Uplands norra	domsaga	med	46,816	invånare.
Nyköpings	”	”	45,147	”
Oppunda och Villåttinge	”	”	46,138	”
Lifgedingets	”	”	40,435	”
Östbo och Vestbo	”	”	49,788	”
Östra Väreuds	”	”	57,240	”
Vestra Väreuds	”	”	60,756	”
Sunnerbo	”	”	41,933	”
Tjusts	”	”	43,180	”
Södra Möre	”	”	45,342	”
Villands och Östra Göinge	”	”	49,798	”
Luggude	”	”	46,245	”
Rönnebergs m. fl.	”	”	44,619	”
Bara och Torna	”	”	41,051	”
Vemmenhögs m. fl.	”	”	41,231	”
Hallands läns södra	”	”	45,443	”
” ” mellersta	”	”	43,362	”
Askims m. fl.	”	”	42,763	”
Sunnervikens	”	”	40,714	”
Kinds och Redvägs	”	”	43,247	”
Marks m. fl.	”	”	50,560	”
Nordals m. fl.	”	”	41,859	”
Östersysslets	”	”	43,701	”
Öster-Nerikes	”	”	42,991	”
Vester-Nerikes	”	”	51,075	”
Nedan-Siljans	”	”	40,353	”
Vesterdalarnas	”	”	51,080	”
Gestriklands	”	”	49,988	”
Södra Helsinglands	”	”	43,967	”
Norra Ångermanlands	”	”	44,556	”
Tveta, Wista och Mo	”	”	38,499	”
Vätte, Ale och Kullings	”	”	38,616	”
Fryksdals	”	”	39,902	”
Norra Helsinglands	”	”	39,957	”

2. Städerna.

Folkmängden i städerna den 31 december 1886 utgjorde 825,390; om detta tal delas med 75, uppstår en qvot 11,005, hvilken utgör den bestämmande enheten för det antal riksdagsmän, som tillkommer städerna.

a) Städer, hvilkas invånareantal öfverstiger denna quot:

Stockholm med	223,063	inv. väljer enligt utskottets förslag	20;	enl. R. O.	22		
Uppsala	20,955	” ” ” ”	”	”	”	”	2
Linköping	11,675	” ” ” ”	”	”	”	”	1
Norrköping	28,993	” ” ” ”	”	”	”	”	2
Jönköping	19,487	” ” ” ”	”	”	”	”	1
Kalmar	11,874	” ” ” ”	”	”	”	”	1
Karlskrona	19,497	” ” ” ”	”	”	”	”	1
Malmö	45,346	” ” ” ”	”	”	”	”	4
Lund	14,918	” ” ” ”	”	”	”	”	1
Landskrona	11,639	” ” ” ”	”	”	”	”	1
Helsingborg	16,160	” ” ” ”	”	”	”	”	1
Göteborg	92,805	” ” ” ”	”	”	”	”	9
Örebro	13,618	” ” ” ”	”	”	”	”	1
Gefle	21,097	” ” ” ”	”	”	”	”	2
						Summa	44
							49

b) Städer, hvilkas invånareantal understiger denna quot, och hvilka redan nu (med undantag af Söderhamn och Sundsvall) äro förenade i följande valkretsar:

Södertelje, Norrtelje, Östhammar, Öregrund, Sigtuna och Vaxholm med tillhoppa	10,180	inv.
Nyköping, Torshälla, Mariefred, Trosa, Enköping med tillh.	11,123	”
Eskilstuna och Strengnäs	11,048	”
Vadstena, Skenninge, Söderköping, Motala och Grenna	9,119	”
Vexjö och Oskarshamn	11,806	”
Vestervik, Eksjö och Vimmerby	11,849	”
Visby och Borgholm	7,626	”
Karlshamn, Sölvesborg och Ronneby	10,314	”
Kristianstad och Simrishamn	11,854	”
Ystad, Trelleborg, Skanör och Falsterbo	11,267	”
Halmstad och Engelholm	11,959	”
Laholm, Varberg, Falkenberg och Kungsbacka	8,352	”
Uddevalla, Strömstad och Marstrand	11,313	”
Venersborg, Åmål och Kungälf	9,048	”
Borås, Alingsås och Ulricehamn	10,484	”
Mariestad, Skara och Sköfde	10,601	”

Lidköping, Falköping och Hjo	med tillh.	9,214	inv.
Karlstad och Filipstad	” ”	11,257	”
Kristinehamn, Nora, Lindesberg och Askersund...	” ”	10,122	”
Vesterås och Köping	” ”	10,233	”
Arboga och Sala	” ”	9,219	”
Falun, Hedemora och Säter	” ”	9,755	”
Hernösand, Umeå och Skellefteå	” ”	9,635	”
Östersund och Hudiksvall	” ”	9,449	”
Luleå, Piteå och Haparanda	” ”	7,255	”
Härtill komma:			
Söderhamn	” ”	9,455	”
Sundsvall	” ”	10,726	”

Bil. Litt. C.

**Städernas riksdagsmän i Andra Kammaren i förhållande till folkmängden vid
1886 års slut.**

1) *Städer med flere riksdagsmän.*

Stockholm	223,063	inv.	22	riksdagsmän = 1 på	10,139	inv.
Göteborg	92,805	„	9	„	10,312	„
Malmö	45,345	„	4	„	11,336	„
Norrköping	28,993	„	2	„	14,496	„
Gefle	21,097	„	2	„	10,548	„
Uppsala	20,955	„	2	„	10,477	„
Samtl. dessa 6 städer	432,259	inv.	41	riksdagsmän = 1 på	10,543	inv.

2) *Städer med hvardera 1 riksdagsman.*

Karlskrona	19,497	inv.	Kalmar	11,874	inv.	
Jönköping	19,487	„	Linköping	11,675	„	
Helsingborg	16,160	„	Landskrona	11,639	„	
Lund	14,918	„	Sundsvall	10,726	„	
Örebro	13,618	„	Söderhamn	9,455	„	
Samtl. dessa 10 städer	139,049	inv.	10	riksdagsmän = 1 på	13,905	inv.

3) *Valkretsar af flere städer (hvardera med 1 riksdagsman).*

Södertelge, Norrtelge, Östhammar, Öregrund, Sigtuna, Vax- holm	10,180	inv.
Nyköping, Torshälla, Mariefred, Trosa, Enköping	11,123	„
Eskilstuna, Strengnäs	11,048	„
Vadstena, Skeninge, Söderköping, Motala, Grenna	9,119	„
Vexjö, Oskarshamn	11,806	„
Vestervik, Eksjö, Vimmerby	11,849	„
Visby, Borgholm	7,626	„
Karlshamn, Sölvesborg, Ronneby	10,314	„
Kristianstad, Simrishamn	11,854	„
Ystad, Trelleborg, Skanör, Falsterbo	11,267	„

Halmstad, Engelholm	11,959	inv.
Laholm, Varberg, Falkenberg, Kungsbacka	8,352	„
Uddevalla, Strömstad, Marstrand	11,313	„
Venersborg, Åmål, Kungälv	9,048	„
Borås, Alingsås, Ulricehamn	10,484	„
Mariestad, Skara, Sköfde	10,601	„
Lidköping, Falköping, Hjo	9,214	„
Karlstad, Filipstad	11,257	„
Kristinehamn, Nora, Lindesberg, Askersund	10,122	„
Vesterås, Köping	10,233	„
Arboga, Sala	9,219	„
Falun, Hedemora, Säter	9,755	„
Hernösand, Umeå, Skellefteå	9,635	„
Östersund, Hudiksvall	9,449	„
Luleå, Piteå, Haparanda	7,255	„

Samtliga dessa valkretsar (76 städer) 254,082 inv. 25 riksdagsmän = 1 på 10,163 inv.

Samtliga städer 825,390 inv. 76 riksdagsmän = 1 på 10,860 inv.
Landsbygdens folkm. = 3,891,799; 146 „ = 1 på 26,656 „